

vunk: gimnazista lét, s ma már egyáltalán nem érzem, hogy valami szörnyűség történt volna velem, amiért olyasmire kényszerítettek, aminek semmi, de semmi értelme nem volt. Hasonló a helyzet az óra eleji felállással. Mi a haszna? Semmi. De jó, hogy van: ez is egy játékszabály.

c) Témánk szempontjából ezt tartom a legfontosabbnak. Senki nem szereti azokat, akik egy játszma végén odacsapják a kártyákat, mert veszítettek. Aki nem tudja a játékot és a szabályokat annak látni, amik valójában – játéknak és játékszabályoknak –, az nem tud igazából játszani sem. De én ilyennek érzem azt a tanárt is, aki képtelen időnként kibújni saját szerepéből, aki fennkölt arccal, véres kardként hordozza körbe saját tekintélyét. Az ilyen tanárra igaz az egyik Murphy-törvény: *Már megint túl komolyan veszed magad!* Aki nem tudja időnként odasúgni a diáknak: ne idegeskedj, ez csak egy játék! – az a legjobb úton van ahhoz, hogy ő maga is belebetegedjen a hibába, és a diákat is a depresszió szélére sodorja. Annak a tanárnak van igazi tekintélye, aki le tud mondani róla egy-egy pilla-

natra azért, hogy a tanár szerep alatt meglátsszék az *ember*. Azt hihetnénk, amikor megtörténik, hogy a diák össze tud mosolyogni vagy esetleg röhögni a tanárral, akkor kezdenek el játszani. Pedig valójában pont fordítva van: addig játszották szerepüket, lehetőleg komolyan, méltósággal, egyik a tanárét, másik a diákét, s most kezdenek azzá lenni, amik igazából: emberek. Ha mind a diák, mind a tanár tudja, hogy mindaz, ami az iskolában történik, a tanár magázásával kezdve a WC-beli cigarettázásokon és az azért kapott intőn át az osztályozásokig – egyfajta játék, aminek „halálisan” komolyak a játékszabályai, akkor nem akarnak mindenáron kibújni a játékszabályok alól, de nem is hiszik, hogy minden siker, amit elérnek, dicsőség, s hogy minden hiba, amit elkövetnek, végzetes tragédia. Meg tudnak bocsátani maguknak és egymásnak, és később azzal az elnézéssel és szeretettel tudnak visszaemlékezni mindarra, ami történt, amivel például Karinthy tudta szemlélni saját ifjúságát a *Tanár úr kéremben*.

Hegedűs Attila

Tájak–Korok–Múzeumok

Könyvkínálat a NAT helyi programjaihoz

A Tájak–Korok–Múzeumok (TKM) mozgalom 1977 őszén a Művelődési és Közoktatási Minisztérium és az Országos Idegenforgalmi Hivatal támogatásával a kulturális idegenforgalmi akció keretében került meghirdetésre. Változatos programjainak, módszereinek köszönhetően népszerűsége azóta is töretlen.

A folyamatosság fenntartása érdekében 1985-ben korszerűsítette szervezetét és 1335 alapító taggal egyesületté alakult, alapszabályában is érvényre juttatva eredeti célkitűzését: „...a környező világ természeti, történeti, építészei és kulturális értékeinek megismertetése a TKM sajátos játérendszerének felhasználásával. Ehhez ajánlásokat, ismeretterjesztő kiadványokat biztosít (térképes címjegyzék, TKM Kiskönyvtár sorozat, TKME HÍRADÓ).”

Az alapszabályban megfogalmazott célok (*l. kiemelés*) figyelembevételével – ragaszkodva kultúráközvetítő szerepéhez – a TKME HÍRADÓ, a Klub-Híradó és a sajtóval tartott kapcsolat révén az egyesület ráirányította a figyelmet a húsz éve alakult, kulturális ismereteket adó országjáró tevékenységre.

Az egyesület fizető taglétszáma 1997 februárjában 9503-ról 11 156 főre emelkedett. Itt kell megemlíteni, hogy 12 061 résztvevőt tartunk nyilván, akik a térképes

címjegyzék segítségével folyamatosan részt vesznek az országjáró mozgalommal összekapcsolt bélyegző-gyűjtő játékokban.

Az egyesület tagságának 83%-a működik a múzeumokban és közművelődési intézményekben, tagcsoportokban, iskolai baráti körökben. Tagjaink jelenleg ötvenöt tagscsoport és huszonkilenc iskolai baráti körben fejtik ki tevékenységüket és sokszínű, gazdag programokkal teszik vonzóvá az önművelésnek közösségi keretekben működő formáját.

A mozgalmi tevékenység középpontját az elmúlt időszakban a millicentenáriumi felkészülés képezte. A honfoglalás ezerszáz éves évfordulója alkalmából megalakult emlékbizottság felhívására, széles körű, országos mozgalmat kezdeményeztünk *A magyar államiság kezdetei – Európaiság, ősi hagyományok* címmel a honfoglalás, illetve az Árpád-házi királyok korának művelődéstörténete megismertetése érdekében. Az érdeklődés meghaladta a várakozásunkat. Több mint hat-

ezer diák jelezte részvételi szándékát, akikhez csatlakozott a klubokban, iskolai baráti körökben működő egyesületi tagság nyolcezer főt meghaladó közössége.

A fentiek szerinti millicentenáriumi évforduló egyesületi programja megoszlott:

1. az egyesület által meghirdetett, a honfoglalást és az Árpád-házi királyok életét feldolgozó országos művelődéstörténeti vetélkedőre;

2. a klubokban, baráti körökben működő egyesületi tagság belső életét összefogó, sokszínű, a helyi adottságokra épülő eseménysorozatra.

Az Egyesületnél hagyománnyá vált a nyári történelmi játszótáborok megrendezése, és ez alkalommal is ezt ígérték jutalmul a legjobb dolgozatot író általános iskolai tanulóknak. Az értékelés alapján a jutalmazhatók száma meghaladta a kétszáz főt, forráshiány miatt azonban csökkenteni kellett a táborba meghívandók létszámát.

A középiskolás és szakmunkás tanulók

részére meghirdetett pályázat mondanivalója azonos volt az általános iskolai tanulók anyagával, csak a feldolgozás módja volt a kiírás szerint igényesebb, remélve, hogy a választott téma kutatása, megírása segíti a pályázók árnyalt, sokoldalú történelmi szemléletének kialakítását, önálló véleményalkotását. A szakértők bírálata alapján a múlt év november 16–17-én megrendezett döntőre 211 középiskolai tanulót hívtak meg, akik közül 55 budapesti, 66 dunántúli, 24 alföldi és 66 a kelet-magyarországi térségből érkezett.

A múltat idéző történelmi játék során szerzett ismeretanyagot a gyerekek tanulmányaik közben remélhetőleg jól tudják majd hasznosítani. A több mint tíz éve rendszeresen megrendezésre kerülő történelmi játszótáborok tapasztalatait, a táborokban kipróbált játékokat, az itt szerzett hasznos ismereteket egy, a táborozók számára jól alkalmazható kézikönyv tartalmazza, mely szintén az egyesület gondozásában jelent meg.

Az egyesület folytatja mozgalmi munkáját segítő nonprofit jellegű kiadói tevékenységét. A nagy népszerűségnek örvendő TKM Kiskönyvtár sorozat eddig meg-

Az Egyesület célja:

- a környező világ természeti, történelmi, építészeti, kulturális értékeinek megismerése és megismertetése, megőrzése, gyarapítása;*
- a valós történelemszemlélet kialakításának, a hazához, a lakóhelyhez kötődés elmélyítésének segítése;*
  - a természeti és épített környezetet rombolásának, pusztulásának megakadályozása;*
- a szabadidő tartalmas eltöltésére, az egészséges életmódra, a közösség érdekében történő együtt cselekvésre való ösztönzés.*

jelent ötszázötven füzete és a TKM Könyvtár kötetei bemutatják a jelentősebb természetvédelmi területeket, műemlékeket, kalauzolnak múzeumok kiállításain, támogatják az egyesület művelődéstörténeti akcióit. Ilyen jellegű ismeretterjesztő – a kispénzű emberek számára is hozzáférhető – kiadványokat a TKM Egyesület jelentet meg. Az 1996. évben huszonnégyszer új füzet kiadásán kívül huszonzét füzet újrakiadása is megtörtént, korszerűsített tartalommal, színes belső képekkel, fóliázott fedéllel.

A sorozat jelenleg az ötszázötvenes sorszámnál tart, ami annyiban tér el a valóságtól, hogy az idegen nyelvű változatokat – melyek 1984-től jelennek meg – a sorszám melletti betűjel különbözteti meg. Így igazából 631 füzet jelent meg eddig. 1991-ig számonként tíz-tízezres példányszámban, a csökkenő kereslet azóta 4000–6000 példánynál nem igényel többet. A kilencmilliót meghaladó összpéldányszámot a kifogyott füzetek pótlására szolgáló 399 utánnomás magyarázza: a listavezető a 18. számú füzet 16 kiadása 151 000 példánnyal.

Az átlagosan 16 oldalas belív – újabban ennél terjedelmesebbek (24, 32 oldalasak) is megjelennek – kb. 10 500 oldalon 0,5–1 szerzői ív szöveget tartalmaz: nagyjából 350 ívnyit. A füzetekben mindegy ezer-négyszáz színes fotó – újabban szövegközti is – kb. hatezer fekete-fehér fénykép és rajzot, ötszáznál több színes térképet és nagyjából ötszázötven többszínű – pl. építési periódusokat ábrázoló – alaprajzot, helyszínrajzot. Nem túlzás tehát néhány

helytörténész megállapítása: a Kiskönyvtár füzetei helyismereti könyvészetünkben kiemelkedő helyet foglalnak el.

Főleg, ha figyelembe vesszük, hogy az ország mintegy 340 településéről, esetenként nagyobb tájegységéről jelent meg már kiadvány. Természetesen jelentős eltérések tapasztalhatók: Budapest a maga százánál több füzetével elől jár, de Sopron 23 füzetrel – ebből nyolc idegen nyelvű –, Pécs 18 füzetrel – négy az idegen nyelvű – az alaposabban feldolgozott városok közé tartozik. Meg kell azonban említeni azt a kb. 260 kisebb települést, melyeknek kulturális látnivalóiról csak egy-egy TKM-füzet az egyedüli hírmondó.

Az eddig megjelent ötszázötven kötet olyan információmennyiséget tartalmaz, amelyet nem szabad figyelmen kívül hagyni akkor, amikor egy pedagógus vagy pedagógusközösség a Nemzeti Alaptanterv mérföldköveit követve készíti a helyi tanterveket.

Nézzünk néhány példát a kiadványok

használhatósága szempontjából.

Ha az Ember és természet, valamint a Földünk és környezetünk műveltségi területeihez szeretnénk szemléletes ismereteket nyújtani, csak meg kell beszélni tanítványainkkal, hogy az iskolai könyvtárból (feltételezzük, hogy rendelkeznek a sorozattal) – csak a TKM Kiskönyvtár elejéről válogatva – például a *Kám – Jeli arborétum* (32), *Alcsútdoboz – arborétum* (37), *Pál-völgyi barlang* (39), *Martonvásár – Kastélypark* (41), *Erdőtelek – Arborétum* (58), *Lóczy-barlang* (66), *Vácrátót* (71),

A sorozat jelenleg az ötszázötvenes sorszámnál tart, ami annyiban tér el a valóságtól, hogy az idegen nyelvű változatokat – melyek 1984-től jelennek meg – a sorszám melletti betűjel különbözteti meg. Így igazából 631 füzet jelent meg eddig. 1991-ig számonként tíz-tízezres példányszámban, a csökkenő kereslet azóta 4000–6000 példánynál nem igényel többet. A kilencmilliót meghaladó összpéldányszámot a kifogyott füzetek pótlására szolgáló 399 utánnomás magyarázza: a listavezető a 18. számú füzet 16 kiadása 151 000 példánnyal.

Abaliget – Barlang (77), Bátorliget – Ósláp (78), Ócsa – Tájvédelmi körzet (85), Szarvas – Arborétum (91), Szombathely – Kámoni arborétum (99), Órség – Tájvédelmi körzet (136), Ipolytarnóc – Ósma-radványok (196) köteteket gyűjtsék ki, s azokat az általuk választott, vélt megkülönböztető szempontok alapján csoportosítsák, s az egyes csoportokra legjellemzőbb megállapításokat sorolják fel, illetve értelmezzék.

Más szemszögből ismerhetők meg az ország természeti értékei, ha a kutatás kulcsszavai például a tájvédelmi körzet vagy a vízimalmok; az előbbi témára legalább harminchat kötetet találhatnak a tanulók.

Ugyanennyi lehetőséget tár fel az Ember és társadalom műveltségi terület az anyanyelv és irodalom területén is. Például a várakat bemutató kötetek összegyűjtésével egész történelmi kronológiát lehet vezetni, mely mellé odatehető az építészeti stílusok, a családi, rokoni kapcsolatok, a társadalmi rangok közti különbségek, a családok közti ellentétek vagy a várak tulajdonosainak a művészetekhez fűződő viszonya, művészetpártoló magatartása. Ez a feladat önmagában is átvezet a művészetek területére; különösen a vizuális kultúra értékei lelhetőek fel és mélyíthetők el ily módon nagyon szemléletesen.

Ha a csoportosítás alapelve a korszerű műveltség követelményeinek figyelembevétele, akkor az ötszázötven kiskönyvtári kötetből a hét terület közül a legtöbb értékes információt a hon- és népismeret témaköréhez lehet rendelni. A műemlékeket, kastélyokat, tájházakat, falumúzeumokat,

ipartörténeti emlékeket, gyűjteményeket vagy múzeumokat bemutató kötetek mind segítőtársak lehetnek a NAT-ban megfogalmazottak megvalósításában. „A hon- és népismeret segítse elő harmonikus kapcsolat kialakítását a természeti és társadalmi környezettel. Alapozza meg a nemzettudatot, mélyítse el a nemzeti önismeretet, a hazaszeretetet, ösztönözzön a szűkebb és tágabb környezet történelmi, kulturális és vallási emlékeinek, hagyományainak feltárására, ápolására. Késztesen az ezekért végzett egyéni és közösségi tevékenységre.” A TKM Kiskönyvtár a tematikus feladatok megvalósításához is hozzásegíti a pedagógust és a gyermeket egyaránt. Különösen akkor lehet ezt a lehetőséget kiaknázni, ha az ötszázötven kötet megyei, regionális vagy ennél is szűkebb pátriához kötődő rendszerezése után kezdjük alaposabban feldolgozni, illetve feldolgoztatni az összegyűjtött ismertetőt. A legszűkebb környezetünkben megtalálható emlékek, értékek további védelmének felvállalásával – az elméleti felkészültség mellett – tevételes értéktéremtéshez is hozzásegíthetjük a tanítványainkat.

A hon- és népismeret, a környezeti nevelés, a testi és lelki egészség, valamint a kapcsolódás Európához és a nagyvilághoz témacsoportok követelményeinek szemléletes, a gyakorlatban is átvihető ismeretanyagához, illetve annak elsajátításához tud segítséget nyújtani a Tájak–Körök–Múzeumok Kiskönyvtár sorozat jelenleg ötszázötven kötetével.

F. Tóth Mária